

Pedagogisch beleidsplan

Kinderdagverblijf Pommetje

Locaties Beekbergen, De Horsten, De Velden

Geschreven door : Leontien van der Werf
Jaargang : 2019
Aangevuld : 18-3-2019
Aanvulling geschreven door : Leontien van der Werf

Inhoud

Voorwoord	3
Inleiding	4
Toegankelijkheid	5
Doelstellingen Kinderdagverblijf Pommetje	6
Pedagogisch hoofddoel	7
Visie op ontwikkeling en opvoeding	8
Sociale ontwikkeling	10
De emotionele ontwikkeling.	13
De motorische ontwikkeling	15
De cognitieve of verstandelijke ontwikkeling.	17
Signaleren	19
Groepen en stamgroepen	20
Vierogen principe	23
Ruimten	24
Ziekte van het kind	25
Klachtenregeling	26
Informatie naar de ouders	28
Bijzondere activiteiten	29
Intern overleg	30
Oudercommissie	31
Bijlage 1: Opleidingseisen en stagiaires	32

Voorwoord

Voor u ligt het pedagogisch beleidsplan van Kinderdagverblijf Pommetje. Dit beleid geeft aan wat u in grote lijnen van het kinderdagverblijf kan verwachten.

Ouders kiezen voor de kinderopvang om verschillende redenen; omdat zij buitenshuis moeten werken, omdat zij ons zien als een vervanger voor een peuterspeelzaal, omdat het goed is voor hun kind. Bij Pommetje komen kinderen in contact met andere kinderen. Niet alleen op de speelvloer, maar ook aan tafel, samen knutselen, samen wandelen, samen opruimen etc. Ook komen kinderen in contact met volwassenen. De leidster(s) van de groep, de leidster(s) van de andere groep of soms locatie, maar ook zijn er verschillende stagiaires. Wij streven ernaar om allemaal hetzelfde te werken, maar we zijn niet hetzelfde waardoor de omgang steeds anders is.

Voor kinderen is het wel een groot verschil; de wereld thuis en de wereld op het dagverblijf. Wij proberen bij Pommetje een gezellige en huiselijke sfeer te creëren, waarin kinderen zich prettig kunnen voelen. Wij realiseren ons dat we uw grootste rijkdom in vertrouwen overhandigd krijgen en we willen met dit pedagogisch beleidsplan u een goede indruk te geven over hoe wij werken.

Bij Pommetje werken we met goed opgeleide mensen. Bij ons hebben de medewerkers SPW 3 of 4 in hun bezit of een gelijkwaardig diploma. Zij worden ingewerkt en werken daarna volgens ons pedagogisch beleid. Ook hebben wij tijdens het schooljaar (september tot juli) een aantal stagiaires die SPW volgen op niveau 2, 3 of 4. Ook deze meisjes worden door ons opgeleid door volgens ons pedagogisch beleidsplan te werken.

Een pedagogisch beleid hanteren betekent dat we het opvoedkundig werken kunnen toetsen en dat het zichtbaar is.

Inleiding

Kinderdagverblijf Pommetje is, anno 2018, een dagverblijf met 4 vestigingen en in totaal 8 KDV groepen en 1 BSO.

Locatie Beekbergen telt 2 groepen met een maximum van 9 kinderen per groep.

Locatie De Horsten telt 2 groepen met een maximum van 11 kinderen per groep.

Locatie De Velden telt 1 groep met een maximum van 16 kinderen.

Locatie 't Indiaantje telt 3 groepen en een BSO, met een maximum van 30 KDV plaatsen en 6 BSO plaatsen.

Onze werkwijze leggen wij vast om verschillende redenen. Het is belangrijk dat de werkwijze eenduidig en duidelijk is. Daarnaast willen we (toekomstige) ouders laten weten hoe wij met hun kinderen omgaan. Ook biedt het pedagogisch beleidsplan een leidraad en houvast aan de dagelijkse omgang met onze kinderen.

Soms hebben wij een keuze gemaakt om een uitgangspunt onder één van de ontwikkelingsgebieden onder te brengen, wetende dat het ook bij een ander had kunnen staan. Wij zien de verschillende ontwikkelingsgebieden dan ook niet als los staande elementen maar als één geheel.

Pommetje streeft ernaar om als verlengstuk (in de opvoeding) van de ouders de kinderen op te voeden tot een zelfverzekerde kleuter, die de beginselen van normen en waarden kent en zich kan houden aan opgestelde regels. Wij streven ernaar dat het kind, na een dag bij ons, rustig en tevreden naar huis kan om daar de dag verder voort te zetten.

Door middel van dit pedagogisch beleid willen wij de kwaliteit hoog houden. Voor veranderingen blijven wij open staan. Omdat opvoedkundige inzichten blijven veranderen, is het goed om kritisch te kijken naar ons eigen gedrag ten opzichte van de kinderen.

Toegankelijkheid

Bij Pommetje is veel bespreekbaar betreffende de opvang en verzorging van de kinderen. Afgezien van de officiële feestdagen en de 2 vrij in te vullen dagen die door de cao zijn aangesteld, is het kinderdagverblijf het hele jaar open. Om het kinderdagverblijf een vertrouwde omgeving voor uw kind te laten zijn, adviseren wij u uw kind tenminste 10 uur per week ons kinderdagverblijf te laten bezoeken. Dit is een advies en geen must.

Prijzen 2019

Standaard tarief: €7,58 per uur

Tweede kind korting: €7,53 per uur

Doelstellingen van Kinderdagverblijf Pommetje

Subdoel a; Triple-p

Pommetje kiest voor de opvoedprincipes van Triple-P. Dit staat voor positief pedagogisch programma. Bij Triple-P wordt gekeken naar elk kind afzonderlijk. Wat zijn de mogelijkheden en kwaliteiten van het kind en hoe kunnen we dat benadrukken. Het dagritme is zoveel mogelijk als thuis. Tot 1 jaar streven wij er zelfs naar exact dezelfde ritmes als thuis aan te houden. Bij de overdracht noteren we hoe laat de eerste fles is geweest, zodat we op tijd de volgende fles aan kunnen bieden. Ook wordt overlegd wanneer een kind moet slapen, eten en drinken. Wijzigingen worden nauwkeurig genoteerd in de overdracht.

Omdat we de thuis en Pommetje situatie zo nauwkeurig mogelijk op elkaar willen laten aansluiten, hebben wij een digitaal schrift. Ouders kunnen ons thuis al een bericht sturen over het weekend, de nacht, of wijzigingen in het voedingsschema. Wij schrijven dagelijks een groepsverslag. Voor kinderen tot 1 schrijven wij na elk bezoek aan het dagverblijf. Voor de kinderen die ouder zijn dan 1 wordt er minstens 1x per week een bericht geschreven. En elke dag wordt een groepsstuk geschreven. Wat hebben wij als groep gedaan en hoe ging dit. Maandelijks komt hierin ook een ontwikkelingsstukje naar voren.

Twee maal per jaar observeren wij de kinderen en eens per jaar schrijven wij een 10 minuten formulier. Hierin beschrijven wij hoe het op dat moment op alle gebieden van de ontwikkeling gaat. Ouders worden uitgenodigd om hierover in gesprek te gaan (10-minuten gesprek). Elk kind heeft een mentor. Deze zal ook het gesprek voeren met de ouders. Om een frisse blik te houden, kiezen wij ervoor om elkaars mentor kinderen te observeren voor het invullen van het 10-minuten formulier. De gesprekken staan jaarlijks gepland voor oktober, maar als een ouder behoefte heeft aan een extra gesprek dan is dat mogelijk.

Subdoel b; Pedagogisch actief

Pedagogisch actief beschrijft hoe wij omgaan met een kind. Hoe praten wij met een kind en hoe handelen wij naar een kind. Naast de verzorgende taak is er nog een taak voor ons weggelegd; het stimuleren van de ontwikkeling door middel van het aanbieden van uitdagend spelmateriaal, activiteiten die bij de leeftijd passen. En dan is het ook nog de bedoeling dat alle pedagogisch medewerkers dit op dezelfde manier zullen doen. Daarom zijn wij begonnen met het opstellen van actieboeken;

1. de dagindeling; de dagindeling staat vast dus de kinderen kunnen bij elke leidster hetzelfde verwachten.
2. Er is een peuterplusboek, waarin staat beschreven welke activiteiten per leeftijd gedaan kunnen worden. U ziet dus verschillende werkjes, maar met dezelfde grondslag.
3. Ook werken wij met een digitaal overdrachtsysteem (Rosa). Hierin noteren wij eten, drinken, ontlasting, slapen, flesjes etc. Maar ook ontwikkelingen worden bijgehouden en u zult foto's ontvangen van uw kindje aan het werk of spelend. Zo kunt u elke dag meekijken wat uw kind heeft gedaan en daar zo gewenst ook op reageren.

Pedagogisch hoofddoel

Ons pedagogisch doel is dat kinderen zich in hun eigen tempo, in wisselwerking met hun omgeving ontwikkelen tot evenwichtige mensen.

Kinderen maken steeds andere fases door. Baby's halen plezier en gevoel van veiligheid uit de contacten met kinderen en de leid(st)ers. Rondom het eerste levensjaar gaan de kinderen naast elkaar spelen. Weer wat later gaan ze echt samen spelen. Steeds gebeurt dit onder toezicht van de leid(st)er, die inspringt op de zeker - en onzekerheden van het kind.

Wij stimuleren het kind tot het nemen van initiatieven, om op te komen voor zichzelf, om contacten te leggen, zodat het later als een gelukkig en zelfstandig mens in de wereld zal staan. Ook geven wij de kinderen de kans om zich normen en waarden van een samenleving eigen te maken door o.a.

- te leren wat wel en niet mag.
- de opvoeding op de kinderopvang te zien als een leerschool voor het hele leven.
- trachten op één lijn te blijven met de ouders.
- accenten leggen in de omgang met spullen van een ander.
- het leren respectvol omgaan met de dingen om je heen.
- waardering bijbrengen voor mooie dingen.
- bewust maken van de overeenkomsten en verschillen tussen verschillende culturen.
- En tegenwoordig hoort daar ook bij respecteren van verschillen; in huidskleur, taal, geloof etc.

Visie op ontwikkeling en opvoeding

Visie op ontwikkeling:

Elk kind is uniek en vraagt om een eigen benadering. De ontwikkeling van ieder kind wordt bepaald door aanleg en milieu. Een kind ontwikkelt zich in wisselwerking met de omgeving. Als

het kind zich veilig voelt, staat het open voor prikkels van buitenaf en gaat op onderzoek uit. Spelenderwijs zal het de omgeving gaan ontdekken.

In de leeftijdsfase van 0 tot 4 jaar maakt het kind een snelle ontwikkeling door. Van een hulpeloze baby die nog weinig kan, groeit het uit naar een persoon die heeft leren denken, praten, lopen en spelen in zijn eigen tempo. Soms lijkt het wel of alles vanzelf gaat, maar ieder kind heeft iemand nodig die hem helpt op de lange weg naar volwassenheid.

Door het gebruiken van Triple-p houden wij het uniek zijn in stand. Ieder kind is anders, heeft een ander ritme en andere manieren. Wij gaan ervan uit dat wij een verlengde zijn van thuis en wij proberen een kinds eigenheid zo veel mogelijk in stand te houden. Wij benaderen elke situatie positief en gaan in gesprek met het kind. Dat is pedagogisch actief werken.

Spelen

De kinderen krijgen een veelheid van speelgoed aangereikt. Met behulp van de pedagogisch medewerker worden zij in de gelegenheid gesteld van dit speelgoed gebruik te maken. Uit ervaring blijkt dat de zeer jonge kinderen vooral individueel spelen en de ouderen wat meer op samen spelen zijn gericht. Zoals in de grote mensenwereld blijkt dat het speelgoed van de buurman vaak aantrekkelijker is dan dat van je zelf.

De kinderen worden dan gestimuleerd om samen te spelen met het gewenste speelgoed, waarbij de leiding probeert zorg te dragen voor een harmonieuze gang van zaken en met complimentjes het proces van samen spelen stimuleert.

Het gaat in het kinderdagverblijf om hele jonge kinderen waarvan het spelen centraal gesteld wordt. Ook worden er regelmatig activiteiten met de kinderen gedaan zoals schilderen en plakken. Het kind doet slechts mee indien het aangeeft dat het dat ook wil. Wanneer het kind 3+ is, zullen wij hem stimuleren om aan tafel te zitten. Eerst om alleen maar te leren zitten, maar later ook om te leren dat er af en toe wat gedaan moet worden. Dit ter voorbereiding op school. Spelenderwijs zijn we dan ook bezig met het aanleren van tellen, cijfers herkennen, kleuren herkennen etc.

Samen dingen doen

Kinderen zijn vaak gericht op gewoontes en vinden de vaste momenten van samen dingen doen overduidelijk plezierig. Hier wordt actief op ingespeeld. Er worden veel dingen samen gedaan. Voorlezen, zingen, knutselen en de maaltijden zijn de belangrijkste elementen. Er wordt van uit gegaan dat dit goed is voor de ontwikkeling van de kinderen. De kinderen worden hierbij spelenderwijs elementaire zaken als kleuren en vormen bijgebracht. De groten leren liedjes en

vormen het voorbeeld voor de kleintjes. Aandacht en vreugde bij het samen zingen zijn van belang. De maaltijden vormen een hoogtepunt in de dag. Eerst handen wassen, een liedje zingen, dan samen eten met een zekere discipline als het niet van tafel gaan voor je klaar bent met eten. Ook wordt gezamenlijk het speelgoed opgeruimd vanuit het idee dat de kinderen zich dienen te realiseren dat dingen niet vanzelf gebeuren. Op speelse wijze wordt een zekere mate van discipline aangeleerd. Buiten komen we niet alleen de kinderen uit de eigen groep tegen maar ook die van de andere groep. In de Velden is maar 1 groep. Hier is dit dus niet het geval.

Vorbereiding Basisschool en BSO

Wij werken met verticale groepen. De kinderen zitten qua leeftijd dus door elkaar, waardoor zij niet alleen van de leidsters leren, maar ook van elkaar. De peuterplus kinderen proberen we 3x per week (zo mogelijk vaker) apart te nemen om ze voor te bereiden op de basisschool en BSO. Hier zitten kinderen van 2 of 3 bij elkaar op de groep en leren zij diverse technieken van knutselen. Ook doen we hier leerzame activiteiten als telspelletjes, denkspelletjes etc. Op deze manier proberen wij kinderen vast klaar te stomen voor de volgende stap in hun leven: de basisschool en in sommige gevallen de BSO. In deze fase wordt het mogen wat naar achter geschoven en moeten er wat meer dingen. Op de kleuterschool zal dat niet anders zijn.

Slapen

De kinderen brengen afhankelijk van de leeftijd een deel van de dag slapend door. De pedagogisch medewerkster kijkt regelmatig in de slaapkamer. In de Horsten en de Velden gebruikt men ook babyfoons, omdat daar geen raam in de deur of naast de deur zit. Ook kijken we regelmatig door een kiertje van de deur. In Beekbergen wordt door het raam gekeken. Uw kindje heeft zoveel mogelijk een eigen bedje wat op andere dagen gebruikt wordt door een ander kindje. Per week krijgt ieder kind een setje schoon beddengoed wat die week voor hem is. Dit zit in zijn mandje als het bed in gebruik is door een ander kindje. Op dinsdag wordt alles gewassen en ligt op alle bedden schoon beddengoed.

Tevens zijn er in de Velden wat peuterstretchers aanwezig welke zo nodig voor een peuterplusser gebruikt kan worden.

Zindelijkheid

Tijdens de vaste verschoonmomenten gaan de kinderen die zindelijk zijn naar de wc. Ook de kinderen die bezig zijn met zindelijkheidstraining worden hierin meegenomen, wij horen het dan ook graag als er thuis aandacht wordt besteed aan het zindelijk worden, zodat wij dit ook op het kinderdagverblijf kunnen doorvoeren. Kinderen die net beginnen met zindelijkheidstraining

krijgen van ons een stickerkaart waar zij een sticker op mogen plakken als zij naar de wc zijn geweest.

Visie op opvoeding:

Wij proberen de ontwikkeling van het kind te stimuleren en te begeleiden. Hierbij houden we rekening met het niveau en het tempo van elk individueel kind. Dit doen we zowel in groepsverband als individueel. Geborgenheid en veiligheid zijn voorwaarden daarvoor. Onze basishouding wordt gekenmerkt door warmte en aandacht voor elk kind. Het kind moet voelen dat het welkom is op Pommetje. We creëren situaties die ervoor zorgen dat het kind zich prettig voelt, vertrouwen krijgt in zich zelf en in anderen door:

- de inrichting van de ruimte
- de indeling van tijd en een afwisselend aanbod van activiteiten
- zorg voor sfeer in de groep
- warme aandacht van de leiding voor het kind

Sociale ontwikkeling.

Onder sociale ontwikkeling verstaan we het proces waarin het kind leert omgaan met andere kinderen en volwassenen, zowel individueel als in groepsverband. Vanaf de geboorte is het kind sociaal gericht. Het is onze taak om dit, in aanleg aanwezig, sociaal gevoel te stimuleren tot ontwikkeling. Het kind leert zorg dragen voor zichzelf en anderen in zijn omgeving, waardoor het meer en meer een eigen verantwoordelijkheid kan dragen.

Uitgangspunten.

a. Kinderen komen veel in contact met elkaar en met de leid(st)ers. Door de andere kinderen en leidsters regelmatig tegen te komen, leren zij spelenderwijs rekening te houden met elkaar, nieuwe ervaringen op te doen en samen plezier te maken. Door middel van deze contacten leren zij de anderen en zichzelf kennen.

De baby's in de groep leren door middel van geur, stem en de manier waarop het wordt vastgehouden, de leidsters kennen. De herkenning is o.a. merkbaar aan het lachen van de baby. De baby krijgt antwoord op zijn poging om in contact te komen. Door deze wisselwerking zal de baby zich veilig voelen. Een baby ligt te huilen in de box. De leidster pakt hem op terwijl ze een liedje zingt, zacht wiegend op de arm, waardoor de baby rustig wordt. Snel valt hij in slaap. Door het huilen geeft de baby ons een signaal waar wij op inspelen.

Een aantal peuters speelt samen en moet het speelgoed delen met anderen. Soms gaat dit vanzelf, soms is dit nog lastig voor ze. Zij ontdekken dat ze af en toe even moeten wachten alvorens zij aan de beurt zijn.

b. Baby's en dreumesen spelen veelal naast elkaar, naarmate kinderen ouder worden doen wij een beroep op de gezamenlijkheid. Daarnaast ervaren zij gaandeweg dat ze niet alleen zijn; ze spelen met elkaar, eten samen en houden rekening met elkaar. Ze merken dat het leuk kan zijn om bij een groepje te horen of dat het gezellig is om met anderen aan tafel te zitten. Kinderen ondernemen zelf stappen tot zelfstandigheid en daarnaast stimuleren wij hen daarin, rekening houdend met de leeftijd, het tempo en de interesse van het kind. Wij bieden kinderen de mogelijkheid om vanuit de basisgroep hun wereldje steeds meer te vergroten. Zo spelen we weleens op de andere groep, buiten of we maken een wandeling.

Tijdens het fruit eten zingen we regelmatig (met name bij de komst van een nieuw kindje) een liedje om elkaars namen te leren kennen. (Hallo ..., leuk om je te zien, wie zit er naast jou, weet je dat misschien). Door dit steeds weer te herhalen ontdekken de kinderen wie er wel of niet zijn. Hiermee stimuleren wij de aandacht voor het groepsgebeuren. Vanuit deze veilige situatie krijgen de kinderen de gelegenheid om ook met anderen te spelen.

c. Kinderen hebben al vroeg te maken met verschillende waarden en normen. In hun opvoeding thuis krijgt een kind waarden en normen mee. Dit geeft het kind duidelijkheid en houvast, omdat het steeds meer van de wereld leert begrijpen. Wanneer een kind op het kinderdagverblijf komt, kan het zijn dat het misschien met andere waarden en normen in aanraking komt. Kinderen staan over het algemeen open voor nieuwe dingen en nemen gehanteerde waarden en normen over.

Eerlijkheid, verdraagzaamheid, respect hebben voor elkaar en de omgeving zijn een aantal van de waarden en normen die wij kinderen mee willen geven. Dit laten wij zien door in conflictsituaties op het niveau van het kind, met het kind te gaan praten. Uitleg te geven over hetgeen anders kan. Bijvoorbeeld, het afpakken van elkaars speelgoed. Kind 1 speelt met een pop en kind 2 pakt het zonder te vragen af. Wij zullen op zo'n moment gehurkt, op het niveau van de kinderen uitleggen dat het netjes en fatsoenlijk is dat kind 2 eerst vraagt aan kind 1 of zij ook met de pop mag spelen. Hiermee toon je respect voor de ander. Ook zullen we uitleggen dat als kind 1 dit niet wil, kind 2 eerst met iets anders kan gaan spelen, om eventueel later van speelgoed te ruilen. Kind 1 krijgt hier de ruimte om ook nee te zeggen. Kind 2 leert hiermee verdraagzaam om te gaan. Tevens verwijzen wij naar het huisreglement, waarin een aantal afspraken zijn opgenomen. We benadrukken dat het kind lief is, maar zijn gedrag dat moment niet.

d. Ieder kind is uniek, met zijn eigen karakter, gewoontes en eigenaardigheden. Wij houden rekening met het temperament van het kind en passen ons handelen daar op aan. Daar waar het ene kind uitbundig reageert, zal een ander zich stilletjes op de achtergrond houden. Doordat wij de kinderen in hun reacties leren kennen, kunnen wij op een adequate manier op hen reageren. Voorop staat dat ze mogen zijn wie ze zijn. Op het moment dat wij denken dat een kind moeite heeft om zich veilig te voelen, zullen wij hier extra aandacht aan besteden. Vanuit veiligheid zullen kinderen hun eigenheid ontplooien.

e. Door positief gedrag bij kinderen te bevestigen en negatief gedrag te corrigeren geven wij grenzen aan wat kan en wat niet kan. Door positief gedrag te stimuleren en aan te moedigen willen we zoveel mogelijk het corrigeren beperken.

We laten een kind eerst zien waarom iets niet mag. Indien het nodig is om te corrigeren, wijzen we het gedrag af en niet het kind. Voorop gesteld dat het voor het kind kort en duidelijk is en het een verband kan leggen tussen oorzaak en gevolg. In de praktijk zien we vaak dat kinderen elkaar corrigeren.

Peuters begrijpen vaak goed wat kan en wat niet kan. Als een kind na herhaaldelijke waarschuwingen zijn gedrag niet om kan buigen, zetten we het even apart in dezelfde ruimte/gang (deur staat altijd open). Als er daarna over gepraat is met het kind, gaat het weer spelen.

f. Kinderen leren spelenderwijs de wereld ontdekken. Op het eerste gezicht lijkt het spel een tijdverdrijf. Spelen is echter meer, het is een belangrijke activiteit waarmee het kind op een prettige manier vertrouwd raakt met zichzelf en zijn omgeving. We laten kinderen over het algemeen vrij; lekker onbezorgd spelen is voor ieder kind het meest fijne wat er is. Soms is het nodig om te sturen, het kind kennis te laten maken met andere mogelijkheden of in het belang van het groepsgebeuren.

We bieden gerichte activiteiten aan. Kinderen zijn vrij om hier aan deel te nemen. Meestal vinden ze het plezierig om samen bezig te zijn. Deze activiteiten zijn divers van aard: knutselen, voorlezen, bewegingsspelletjes, fantasiespelletjes of liedjes zingen.

Tevens werken wij met thema's waar wij ons een maand lang op richten. Bijv. winter, carnaval, pasen etc.

De emotionele ontwikkeling.

De emotionele ontwikkeling is het proces waarbij het kind leert om te gaan met zijn of haar gevoelens. We respecteren de verschillende emoties. Kinderen tonen open hun emoties zoals verdriet, pijn, angst, geluk, plezier, etc. Zij willen ons door het uiten hiervan altijd wat zeggen.

Uitgangspunten:

a. We nemen de verschillende emoties van kinderen serieus. Kinderen hebben altijd een reden om te huilen, zich angstig te voelen of om blijdschap te tonen. Wij vinden het dan ook heel belangrijk om ons in te leven in deze verschillende emoties.

Sommige kinderen hebben er wat moeite mee als de ouders het kind gebracht hebben en weer weg gaan. Het beleid is om niet stiekem weg te gaan, maar dit duidelijk aan het kind te zeggen. Als een kind dan toch huilt, dan geeft de leid(st)er aan het kind aan dat ze veronderstelt dat het verdrietig is omdat papa of mama weg is. Ze zal tevens aangeven dat het kind verdrietig mag zijn, maar dat het straks weer opgehaald wordt. Ze troost dan het kind en probeert uiteindelijk om het kind af te leiden.

b. Kinderen mogen altijd hun emoties tonen, maar er zijn grenzen wanneer zichzelf of anderen in het gedrang komen. Zij mogen zichzelf of anderen geen pijn doen of spullen kapot maken.

Als een kind een ander bijt dan grijpen we in, we leggen uit aan het kind wat het effect is van zijn bijten en dat het gebeten kind pijn heeft. Deze laatste wordt als eerste getroost. We ronden het samen af en dan kunnen ze beiden weer hun gang gaan.

c. Kinderen ontwikkelen hun gevoel van eigenwaarde vanuit veiligheid en geborgenheid. Zij zullen gaandeweg steeds meer gaan ondernemen en zullen positieve ervaringen opdoen, zowel alleen als samen met anderen. Het kind leert hierdoor zichzelf kennen en waarderen. Door het kind positief te benaderen, stimuleren wij het om nieuwe ervaringen op te doen of om iets nogmaals te proberen.

Door de kinderen de dingen zoveel mogelijk zelf te laten doen; o.a. ruzies c.q. probleempjes oplossen, aan- en uitkleden, opruimen en activiteiten uitzoeken, leren kinderen hun eigen mogelijkheden kennen en uitbreiden, waarmee het gevoel van eigenwaarde vergroot wordt.

d. Door met andere kinderen en volwassenen om te gaan, leert het kind vertrouwen te hebben in anderen. Door duidelijk te zijn naar kinderen en onze afspraken en beloftes na te komen, weten zij wat ze aan ons hebben.

Een dreumes huult als een leid(st)er even weg gaat. Een andere leid(st)er zal dan het kind even troosten en uitleggen wat de leid(st)er gaat doen, zodat het kind leert begrijpen wat er om hem heen gebeurt en leert dat als vertrouwde mensen weggaan, zij ook weer terugkomen.

e. De wenperiode in het kinderdagverblijf is één van de belangrijkste momenten voor het kind. De week voor aanvang wordt het kind uitgenodigd om 1 a 2 maal een aantal uren te komen wennen. (meestal tussen 9.30 en 13.30 uur). Deze periode geeft de eerste indruk van het dagelijks reilen en zeilen. Voor veel kinderen is dit het eerste contact met vreemde volwassenen en met andere kinderen. Wij besteden hier veel aandacht aan zodat het kind vertrouwd raakt met de nieuwe omgeving en vertrouwen krijgt in de leiding. De leiding gaat een band aan met de kinderen in deze periode.

De motorische ontwikkeling.

Onder de motorische ontwikkeling verstaan we de ontwikkeling van het bewegingsapparaat. Het kind leert om te gaan met de mogelijkheden en onmogelijkheden van zijn lichaam.

De motorische ontwikkeling onderscheiden we in:

- grove motoriek (klimmen, klauteren, springen, rennen, fietsen etc.)
- fijne motoriek (tekenen, plakken, knippen, verven etc.)

Uitgangspunten:

a. De motorische ontwikkeling gaat deels vanzelf en spelenderwijs. Een baby wordt zich meer en meer bewust van de eigen mogelijkheden. Wij bieden kinderen de gelegenheid om te komen tot bewegen. Daarnaast dagen wij hen uit tot bewegen passend bij de leeftijd en het tempo van kind.

Het effect van een beweging prikkelt een baby tot verder proberen en onderzoeken. Babygym, activity center, mobiles, muziekdoosjes bevestigd aan box zijn niet alleen spannend voor een baby om naar te kijken, maar nodigt de baby ook uit tot onderzoek. De baby oefent hiermee de coördinatie van zijn beweging en ontwikkelt hiermee steeds meer de fijne motoriek.

b. Als het kind kan lopen wordt de drang om de omgeving te verkennen steeds groter. Een kindje dat net kan lopen en volop aan het oefenen is, mag ook af en toe een poosje op de andere groep spelen. Loopfietsen, blokken, ballen worden interessanter. Ook de glijbaan komt dan in trek, waarop hij/zij kan klimmen en glijden. Eerst zal de leid(st)er het kind hulp geven, maar zal hem vervolgens prikkelen om het zelf te gaan doen.

c. Naarmate een kind ouder wordt, heeft het steeds meer beheersing over zijn eigen coördinatie en krijgt meer bedrevenheid in de fijne motoriek. Wij bieden kinderen materiaal aan, passend bij

hun mogelijkheden. Dit geldt voor o.a. ontwikkelingsmaterialen (puzzels) en constructiespelen (blokken, Duplo). De leiding probeert steeds weer het kind uit te dagen om verder te gaan in zijn bewegingen door het voortdurend te prijzen en te stimuleren.

Met tekenen, prikken, plakken, knippen, verven, etc. oefent het kind de fijne motoriek. Het kind wordt gestimuleerd om de materialen op de juiste manier te hanteren. Het plezier hebben in activiteiten is de belangrijkste drijfveer. Dit geldt natuurlijk voor alle ontwikkelingsgebieden.

De cognitieve of verstandelijke ontwikkeling.

Onder cognitieve ontwikkeling verstaan we de ontwikkeling van het denken en praten. Hiermee bedoelen we: het opnemen van kennis en met die kennis iets doen, ermee werken en daardoor inzicht krijgen.

Uitgangspunten:

a. Door de omgeving te onderzoeken leren kinderen spelenderwijs zicht krijgen op het effect van hun handelen. Iets zoeken wat verstopt is, is een geliefd spelletje; over de knuffel van een baby wordt een doekje gelegd. Op de vraag: "Waar is jouw knuffel nou?", kan het kind het doekje wegtrekken. Dit kan hij met veel plezier meermaals herhalen.

Bij peuters leggen we 3 verschillende speeltjes duidelijk zichtbaar op tafel. Deze worden bedekt met een doek en één speeltje wordt ongemerkt weggehaald. De kinderen moeten dan goed nadenken welk speeltje weg is. Dit spelletje wordt in verschillende variaties aangeboden.

b. Kinderen verwerven taal zowel actief (praten) als passief (luisteren). Door te praten met kinderen, gebeurtenissen en voorwerpen duidelijk te benoemen leren kinderen omgaan met taal. We gebruiken korte, duidelijke zinnen en maken gebruik van ons non-verbaal gedrag.

Baby's beschikken nog niet over woorden. Non-verbale communicatie is belangrijk om contact te krijgen met de baby's. Door in de brabbelperiode op de geluiden van de baby te reageren, bevorderen we het contact met de baby. Boekjes kijken, voorlezen, verhalen vertellen en gesprekjes voeren, horen tot onze dagelijkse bezigheden.

c. Door goed inzicht te hebben in het kind en zijn taalontwikkeling, kunnen we inspelen op de behoefte van het kind. De zogenaamde vraagperiode is een belangrijke fase in de ontwikkeling van taal en denken. Een peuter die regelmatig vraagt: "Wat is dat, hoe heet dat, waarom dan", heeft behoefte aan uitleg. Deze vragen kunnen ze eindeloos herhalen. Kinderen in de leeftijd van 2,5 jaar vinden het leuk om te imiteren. Allerlei geluiden worden nagebootst (dieren, auto's, boten, vliegtuigen, etc).

d. Zingen is een prima manier om de taal te ontwikkelen. Baby's, peuters en ook grotere kinderen en volwassenen reageren onbewust positief op het samen zingen. Het accent bij het zingen ligt op het plezier hebben, maar even goed ontwikkelt het kind door te zingen, de taal en het denken. Zingen neemt daarom in ons kinderdagverblijf een belangrijke plaats in.

Op vaste tijden wordt er gezongen (voor het brood eten, voor het fruit eten, bij feestjes). Verder wordt er nog op verschillende tijden gezongen door de kinderen en de leiding.

Taal- en interactievaardigheden (TINK)

- sensitieve responsiviteit: Een kind heeft anderen nodig om zich prettig te kunnen voelen en zich goed te kunnen ontwikkelen. Het heeft behoefte aan aandacht, warmte en emotionele steun. Elk kind laat dit op zijn eigen manier blijken. Een pedagogisch medewerker moet daarom gevoelig zijn ('sensitief') voor de signalen die het kind afgeeft, door goed te kijken naar het kind en te proberen te begrijpen wat het bedoelt. Sensitief zijn vereist nog geen directe actie, het is een basishouding van de pedagogisch medewerker. Met responsiviteit wordt bedoeld dat pedagogisch medewerkers op een goede manier 'antwoorden' op de signalen van kinderen. Je bent responsief wanneer je op de juiste manier inspeelt op de signalen van het kind. Dat vereist dus wel 'actie' van de pedagogisch medewerker. Het is daarvoor belangrijk om de emoties en gevoelens van kinderen, bijvoorbeeld bij angst of verdriet, te verwoorden. Op deze manier laat de pedagogisch medewerker merken dat zij zich betrokken voelt bij wat het kind doet, voelt en meemaakt, dat ze hier begrip voor heeft en het kind hierin ondersteunt. Dit hoeft niet altijd te betekenen dat het kind krijgt wat het wil. De pedagogisch medewerker hoeft niet altijd aan zijn wensen tegemoet komen, maar kan wel laten merken dat zijn gevoelens erkend worden. Wanneer er ruzie ontstaat bijvoorbeeld, is het goed als de kinderen ervaren dat de pedagogisch medewerker hen allebei ondersteunt. Onder leiding van de pedagogisch medewerker kunnen zij hun gevoelens uiten en tot een oplossing van de ruzie komen.

De basis van sensitieve responsiviteit, de vaardigheid om signalen en behoeften van kinderen op te merken, goed te interpreteren en er passend op te reageren, is kijken naar kinderen. Door goed naar kinderen te kijken tijdens verzorgingsmomenten en speelleer-activiteiten (zowel wanneer kinderen alleen zijn als met anderen), verwerft de pedagogisch medewerker veel kennis over hun ontwikkeling en over de specifieke eigenschappen en interesses van elk kind. Wat heeft dit kind nu nodig? Deze kennis is belangrijk om te kunnen aansluiten bij de mogelijkheden van ieder kind, en om hen een stapje verder te helpen in hun ontwikkeling. Goed kijken is dan ook een voorwaarde voor de pedagogisch medewerker om kansen te kunnen grijpen en te creëren. Het draait niet alleen om de kansen op cognitieve stimulering, maar ook om een kind emotionele ondersteuning te bieden en het een gevoel van warmte en geborgenheid te geven.

Dus:

1. Benoem wat je doet en ziet: als je praat over wat je doet en ziet, krijgen kinderen de kans te zien en te horen wat er gebeurt. Zo slaan ze het goed op in hun geheugen. Gebruik ook inhoudswoorden ofwel noem de dingen bij hun naam. Bijv. leg de vork maar bij de lepels in de bestekbak. Gebruik dus liever concrete woorden dan verwijfwoorden.
2. Benoem wat het kind doet en voelt: Kijk, Karim loopt al naar de kraan. Hij gaat zijn handen wassen, want we gaan straks eten.
3. Help het kind verwoorden wat het bedoelt. Bijv. Kind: ik gisteren stukjes geven aan de eendjes. Pm-er: Heb je de eenden stukjes brood gegeven? Dus je hebt gisteren de eendjes gevoerd?
4. Spreek op een vriendelijke manier: Wil jij ook graag met de pop spelen?
5. Spreek het kind persoonlijk aan: Wat is er met je Fleur, heb je je pijn gedaan?

- Respect voor Autonomie

Met de interactievaardigheid 'het kunnen respecteren van de autonomie' wordt bedoeld dat de pedagogisch medewerker alle kinderen in de groep als individuen ziet en erkent. Kinderen zijn niet slechts onderdeel van de grote groep, het zijn allemaal mensen met hun eigen gewoontes, voorkeuren en ideeën. Het erkennen van autonomie gebeurt aan de ene kant verbaal doordat de pedagogisch medewerker benoemt wat kinderen voelen, zien, ervaren. De pedagogisch medewerker kan bijvoorbeeld refereren aan de thuissituatie van kinderen of ze kan laten merken dat ze weet waar het kind van houdt of met wie het graag speelt. Ze respecteert de zienswijze van het kind. Dat betekent dus dat wanneer een kind huult de opmerking 'Rustig maar, er is niets aan de hand', hoewel lief bedoeld, minder getuigt van respect voor autonomie dan: 'Ik zie dat je verdrietig bent, vertel eens wat er aan de hand is'. Behalve dit soort verbale erkenning van de autonomie van kinderen kunnen pedagogisch medewerkers er voor zorgen dat kinderen veel dingen zelf mogen doen, eigen ideeën mogen uitproberen, zelf oplossingen mogen verzinnen. Kortom: kinderen mogen zelf ervaringen opdoen. Het is voor kinderen waardevol om te ervaren dat zij zelf iets kunnen zoals iets oplossen of iets bedenken, pakken of doen. En dat op hun eigen manier. Zo leren kinderen zelfvertrouwen te ontwikkelen. Door als pedagogisch medewerker waardering te tonen voor de initiatieven van kinderen en het actief te ondersteunen bij het opdoen van allerlei ervaringen respecteert de pedagogisch medewerker ook de autonomie van kinderen.

Op die manier worden kinderen goed voorbereid op een fase waarin van hen wordt verwacht dat zij zelfstandiger worden. Respecteren van autonomie is:

- Het kind de ruimte geven om zoveel mogelijk zelf te doen en zelf te ontdekken
- De inbreng van het kind positief waarderen
- Mèt het kind praten, in plaats van tegen een kind of over zijn hoofd heen
- Kinderen voorbereiden op wat er komen gaat

Voor de verschillende leeftijdsfasen in de kinderopvang is het belangrijk om op een passende manier de autonomie te bevorderen.

- Baby's zijn afhankelijk van de zorg die volwassenen hen bieden. Maar ook voor deze groep is het van belang dat volwassenen rekening houden met hun autonomie. Het begint bij het maken van contact. Ook al kunnen baby's nog niet (goed) praten, je kunt wel met een baby communiceren door bijvoorbeeld oogcontact te maken. Een baby heeft even de tijd nodig om te ervaren wat er gebeurt. Door op het niveau van de baby aan te geven wat je gaat doen, en eerst te wachten op een reactie, respecteer je het tempo van het kind. Dat betekent dus dat je het kind niet onaangekondigd oppakt of een slabbetje over zijn hoofd trekt, maar dat je deze handelingen aankondigt en dan pas op een rustige manier uitvoert. Een baby kan het nog niet zelf (en is dus afhankelijk van de pedagogisch medewerker), maar op deze manier kan de pedagogisch medewerker toch de individualiteit van het kind respecteren.
- Dreumesen zijn ook voor een belangrijk deel (emotioneel) afhankelijk van de volwassenen om hen heen. Maar typisch dreumesgedrag is ook het 'zelf doen!'. De autonomie van een dreumes kan gerespecteerd worden door hem het zelf te laten proberen maar door ondersteunend nabij te zijn voor het geval dat het kind onzeker is.

- Peuters zijn alweer een stuk zelfstandiger. Het is duidelijk merkbaar de peuters zich cognitief razendsnel ontwikkelen. Ze spelen samen met andere kinderen, bijvoorbeeld in rollenspel of fantatiespel. Als de pedagogisch medewerker een gesprekje voert met een peuter kan het zijn dat de peuter met originele ideeën of bijzondere fantasieën op de proppen komt. Ook die ideeën maken deel uit van de eigenheid van het kind. Als zij de autonomie van het kind respecteert, waardeert een pedagogisch medewerker deze eigenheid.

Daarnaast zijn er diverse principes die je kunt toepassen om de autonomie van kinderen te benadrukken:

- Onderbreek niet abrupt het spel van kinderen. Wees geduldig.
- Wees flexibel met je dagprogramma; als blijkt dat je door activiteiten om te gooien of aan te passen beter aansluit bij de behoefte en voorkeuren van de kinderen. Bijvoorbeeld, buiten, naast de buitenspeelruimte, wordt een enorme bouwkraan opgebouwd. Er is wat lawaai en het lijkt de kinderen af te leiden. Maar in plaats van je te ergeren, ga je met de kinderen vanachter het hek van de speelplaats een kijkje nemen. Of, bijvoorbeeld, als je merkt dat verschillende kinderen moe zijn, is het niet zo verstandig om in de kring te gaan zitten.
- Kinderen zelf problemen laten oplossen.
- Kinderen zelf keuzen en plannen laten maken.
- Volg het kind, geef het kind de leiding.
- Laat kinderen helpen en bijdragen aan de groep.
- Luister naar kinderen.

- Praten en uitleggen

Het brein van alle jonge kinderen is uitermate receptief voor het ontwikkelen van taalbegrip en taalgebruik. Kinderen leren taal door een combinatie van drie aspecten: taalaanbod (in de omgeving), taalproductie (door het kind) en feedback op het taalgebruik door de volwassenen om hen heen. Een pedagogisch medewerker die een rijk taalaanbod biedt stimuleert de taalontwikkeling van de kinderen op de groep. Daarom is het ook zo belangrijk dat alle interacties met kinderen (ook baby's) voortdurend begeleid worden door taal. Praten en uitleggen wordt in de NCKO Kwaliteitsmonitor omschreven als 'de mate waarin de pedagogisch medewerker met kinderen praat en dingen uitlegt, en ook hoe zij dat doet (kwantiteit en kwaliteit)'. Door het verbaliseren, het ondersteunen van activiteiten met contextrijke taal, krijgen kinderen meer aanknopingspunten om diepe woordenschatkennis op te doen.

De hele dag communiceren pedagogisch medewerkers met de kinderen. Zowel verbaal als non/verbaal. Jonge kinderen leren taal door te communiceren met volwassenen en met andere kinderen. Praten en uitleggen en daarbij vooral zorgen voor interactie met het kind is belangrijk, want op deze manier:

- Leren de kinderen taal te begrijpen en zelf te gebruiken
- Leren de kinderen hun gevoelens, eigen wil en handelingen onder woorden te brengen
- Leren kinderen de wereld om zich heen te begrijpen
- Leren kinderen over samen leven en elkaar begrijpen

Een pedagogisch medewerker die goed is in praten en uitleggen benoemt wat ze doet en wat er gebeurt, en benoemt ook wat de kinderen ervaren en hoe zij zich (zouden kunnen) voelen. Dit doet de pedagogisch medewerker op een duidelijke manier en ze gaat steeds na of ze de intentie van de kinderen goed heeft verwoord. Zij grijpt de gelegenheid aan om gesprekjes te voeren met kinderen, waarbij zij zich aanpast aan begripsniveau en interesse van de kinderen.

Jonge kinderen gebruiken weinig of eenvoudige taal. Maar ze beschikken over een rijk scala aan nonverbale communicatiemiddelen zoals gebaren, gezichtsuitdrukkingen en geluiden. Toch is taal ook voor de allerjongsten een belangrijk communicatiemiddel. Door communicatie met taal leren de kinderen de wereld beter begrijpen. Manieren van communiceren in taal die jonge kinderen helpen om zichzelf en anderen beter te begrijpen zijn:

- *Verwoorden wat er feitelijk gebeurt:* Pedagogisch medewerkers gebruiken taal die aangeeft wat er feitelijk gebeurt. 'Kijk, mama gaat weg, die gaat naar haar werk.' De taal en wat het kind ziet ondersteunen elkaar. Het kind kan makkelijker terug praten en zeggen wat bij hem of haar opkomt: 'Mama weg' of 'Mama werk'. Pedagogisch medewerkers begeleiden alles wat zij doen en zien met taal. Zij geven de kinderen daarbij steeds de gelegenheid om te reageren. Bijvoorbeeld: 'Wat een mooie toren bouw je. ik zie rode, gele en blauwe blokken'. Het kind krijgt dan de ruimte om te reageren.

- *Verwoorden wat je gaat doen:* Vooral bij baby's is het belangrijk dat ze de tijd krijgen om te snappen wat de pedagogisch medewerker bedoelt. Daarom zegt de pedagogisch medewerker altijd eerst wat zij gaat doen, kijkt naar de reactie van het kind en handelt dan pas. Uitleggen van het hoe en waarom is voor alle kinderen heel belangrijk. Ook als kinderen niet alles begrijpen, gaan ze toch beseffen dat alles een oorzaak of reden heeft en dat ze die kunnen leren kennen.
- *Kijken en verwoorden vanuit het perspectief van het kind:* Als kinderen spelen, is het heel belangrijk dat de pedagogisch medewerker eerst goed observeert waar de belangstelling van de kinderen ligt. Anders storen de opmerkingen in plaats van te steunen. Als de pedagogisch medewerker snapt waar het kind mee bezig is, kan zij daarbij aansluiten, verrijken of proberen om te buigen.
- *Verwoorden van gevoelens van kinderen:* Jonge kinderen zijn heel spontaan in hun emotioneel gedrag, maar ze moeten nog leren om aan hun gevoel woorden te geven en om hun gevoel van binnen naar te nemen voordat ze de gevoelens uiten. De pedagogisch medewerker vergroot het inzicht van het kind in zichzelf en andere kinderen door gevoelens te verwoorden en uit te leggen.
- *Vertellen en het voorlezen van verhalen:* Verhalen helpen kinderen om samen te praten over belangrijke ervaringen: over vrienden zijn, dieren, vakantie, de dokter, ziek zijn, eten etc. Het rijke taalaanbod in boeken en de interactie rondom het boek zijn belangrijke ingrediënten voor de taalontwikkeling van kinderen.

De kern van taalverwerving is dat kinderen kennis van taal krijgen door zelf te willen communiceren. Dat begint al jong. Baby's kunnen zelf weliswaar geen woorden uitspreken, maar zijn al wel in staat om aan te geven wat ze willen. Dat wil zeggen dat het repertoire aan gebaren, klanken, gezichtsuitdrukkingen steeds uitgebreider en doelgerichter wordt. Het benoemen van wat een baby wil is daarom ook zo belangrijk. Door de koppeling van woorden aan gebaren of voorwerpen, leren kinderen het beste de taal. Baby's moeten dus de ruimte krijgen om middels lichaamstaal en geluid aan te geven wat ze willen zeggen.

Dreumesen kunnen worden uitgedaagd tot het daadwerkelijk uitspreken van woorden. Veel praten met baby's en dreumesen is belangrijk; ruimte geven voor hun eigen praat-initiatieven evenzeer. Maar kinderen leren er niet van als er in babytaal tegen ze gesproken wordt. Het is beter om in grammaticaal correcte en complete zinnen te spreken. De zinnen zijn kort en veelal in de tegenwoordige tijd. De pedagogisch medewerker ondersteunt wat zij zegt met gezichtsuitdrukkingen, gebaren, handelingen of materiaal. Baby's vinden klank- en woordspelletjes heel leuk. Het is belangrijk om dat te doen omdat er zo contact ontstaat en het reacties uitlokt.

Een belangrijk moment in de taalverwerving is de overgang van receptief naar productief taalgebruik. Het kan een frustrerende fase zijn voor het kind, omdat het enerzijds wel weet dat

het iets kan zeggen, maar anderzijds niet altijd het juiste woord kan vinden. Het kind wil graag zeggen dat het een vriendje lief vindt, maar komt op dat moment niet verder dan een kus. Of de dreumes vindt het helemaal niet fijn dat haar speelgoed wordt afgepakt en maakt dat duidelijk door te slaan. De pedagogisch medewerker kan dan helpen door te benoemen wat het kind doet. 'Mag Hans niet met jouw pop spelen? Zeg maar tegen Hans: je mag mijn pop niet afpakken'. Door de woorden en zinsconstructies vaak te herhalen, leert het kind langzamerhand om het woord of de zin zelf te zeggen.

- Ontwikkelingsstimulering

Bij ontwikkelingsstimulering gaat het om de acties die de pedagogisch medewerker onderneemt om de kinderen te begeleiden bij het vergroten van vaardigheden en kennis, passend bij het ontwikkelingsniveau en het potentieel van de kinderen. Het gaat daarbij om verschillende ontwikkelingsgebieden zoals cognitieve ontwikkeling, taalontwikkeling, motorische ontwikkeling en de sociaal emotionele ontwikkeling. Ontwikkelingsstimulering is soms gepland, aan de hand van een vooraf bedachte activiteit. Maar ook andere momenten zoals routinemomenten, transitiemomenten en spel bieden kansen die benut kunnen worden voor ontwikkelingsstimulering. We moedigen de pedagogisch medewerkers aan dieper in te gaan op de inhoud van het spel van kinderen en daar doordenkvragen bij te stellen. Daarbij speelt ook betekenisonderhandeling een grote rol: het accepteren van de kijk van de kinderen en daarnaar vragen (Wat denk jij dat dit is? Waar zou je dit nog meer voor kunnen gebruiken?). Door dieper in te gaan op de uitingen van de kinderen, stimuleert de pedagogisch medewerker het kind om de gedachten nog beter onder woorden te brengen, of na te denken over probleempjes of vragen die tijdens het spel aan de orde komen. Bij ontwikkelingsstimulering draait het echter niet alleen om talige activiteiten maar bij alle ontwikkelingsgebieden (zoals fijne en grove motoriek, creativiteit en geheugen, etc.) horen pedagogisch medewerkers aan te sluiten bij het niveau en de interesse van het kind.

Voor de denkontwikkeling van jonge kinderen is het belangrijk dat zij uiteindelijk tot constructiespel en rollenspel van hoge kwaliteit komen. Deze soorten spel vragen van kinderen meer denkkraft dan activiteiten die zijn bedacht door volwassenen. Bij constructiespel en rollenspel moeten kinderen zélf bedenken wat ze gaan spelen, hoe ze dat gaan spelen en met welke voorwerpen.

Spel stimuleert kinderen om:

- **Nieuwe vaardigheden onder de knie te krijgen.** Kinderen presteren in spel altijd boven het niveau dat zij in het 'gewone leven' laten zien. Zo weet Amber in de kookhoek precies wat er allemaal in de pan moet om groentesoep te maken. En Joris racet keihard rond op z'n loopfiets, 'net als de politie'.
- **Volgens een eigen plan te handelen.** 'Pak deze doek eens. Die moet jij op de tent doen, want de deur moet dicht. Want we zijn op vakantie met de tent.'
- **Abstract te leren denken.** Bij het bakken van taartjes in de zandbak zijn de steentjes

bijvoorbeeld de rozijnen. Kinderen die dit soort stappen bedenken, laten een begin van abstract denken zien.

- **Hun eigen gedrag te sturen.** Tijdens het spel bedenken kinderen hun eigen regels en spreken elkaar daar ook op aan. 'Nee, de blauwe blokjes mogen niet meedoen' of 'Je mag niet op het gras komen, dat is water!' Dit heet zelfsturing: kinderen houden zich aan zelfbedachte regels en spreken elkaar daar ook op aan.

- **Te onderhandelen over rollen en het spelscenario.** 'Jij bent de papa en ik ben de opa en die kon niet lopen' of 'Jullie zijn hondjes en ik ben het baasje'. Kinderen leren in rollenspel om rekening te houden met het perspectief van anderen. Zo kunnen twee jongens besluiten dat ze samen Bob de Bouwer zijn, omdat ze geen van tweeën de rol van Bobs vriendin op zich willen nemen.

- **Taal te gebruiken.** Om samen te kunnen spelen hebben kinderen taal nodig. Als ze samen een raket bouwen, leggen ze elkaar uit hoe hoog deze moet worden en waarschuwen ze dat die om gaat vallen.

- **Creatief te zijn en problemen op te lossen.** Hoe kun je de raket laten vliegen? Wat doe je als de boeven ontsnappen uit de gevangenis? Hoe kun je het zandkasteel beschermen tegen de regen?

Bij spel stuiten kinderen voortdurend op problemen die ze al spelend weer oplossen. Dat oplossen van problemen vraagt onder meer om creatief denken, technisch inzicht, en inzicht in oorzaak en gevolg.

Hoe stimuleren pedagogisch medewerkers de ontwikkeling van kinderen?

Ontwikkelingsstimulering kan op alle momenten van de dag. Kinderen leren al spelend, niet alleen in losse (taal)activiteiten, maar ook in rollenspel, tijdens verzorgingsmomenten. Een pedagogisch medewerker kan de ontwikkeling van kinderen stimuleren door:

- Het richten van de aandacht van kinderen door de inrichting van de ruimte (bijvoorbeeld in hoeken), nieuwe activiteiten of nieuw spelmateriaal, door het wijzen op nieuwe mogelijkheden van spelmateriaal, door het selecteren van uitdagende speelmaterialen die gesprekken uitlokken, door interactie te stimuleren naar aanleiding van boeken. Bijvoorbeeld: De pedagogisch medewerker zet alle poppen in de poppenhoek op hun kop aan tafel, of legt een grote berg stokken en takken in de bouwhoek voordat de kinderen 's ochtends binnenkomen.
- De stimulering aan te laten sluiten bij het ontwikkelingsniveau van het kind. Niet te moeilijk of te makkelijk (zone van naaste ontwikkeling). Zo prikkelt de pedagogisch medewerker de aandacht en zo houden kinderen hun aandacht en interesse.
- Een context te creëren waarin kinderen verder kunnen. Zoals we al bij 'Structureren en grenzen stellen' besproken is bekendheid met routines en regels hiervoor voorwaardelijk. Kinderen kunnen 'verder' als zij weten wat je van hen verwacht. Een kind dat nieuw is op het kinderdagverblijf krijgt te maken met allemaal nieuwe regeltjes, routines, afspraken, waarvan de

pedagogisch medewerker vaak aanneemt dat een kind ze wel snapt. Voor jonge kinderen is het belangrijk om van te voren dit soort regels te bespreken.

Taal kan als volgt worden ingezet bij ontwikkelingsstimulering:

- Rijk taalaanbod bieden (benoemen, uitleggen, voorbeelden geven, structureren, woorden uitleggen) en mogelijkheden om te communiceren benutten (gesprekken aangaan in alle situaties, meespelen)
- Adequate feedback geven (helpen verwoorden, aanvullen, herhalen, doorvragen)
- Gevarieerd spreken (verschillende soorten zinnen, vragen, woorden gebruiken)
- Correct en goed verstaanbaar spreken
- Prikkelende vragen stellen. Met dat laatste wordt bedoeld dat het tellen van bekers en het benoemen van kleuren, veel minder uitdagend is, dan vragen naar de reden waarom iets zou gebeuren, hoe iets nu verder moet etc.

Een pedagogisch medewerker heeft gedurende de dag veel momenten waarop ze de ontwikkeling van kinderen kan stimuleren. Manieren van interacties met kinderen die je kunt inzetten bij het stimuleren van de ontwikkeling zijn onder andere:

- Samen met kinderen dingen doen en ervaren
- Meespelen
- Intenties en belangstelling van kinderen volgen
- Intenties en plannen van kinderen helpen realiseren
- Zorgen voor een balans tussen vertrouwde herhaling en nieuwe impulsen
- Vragen stellen en samen denken en praten
- Verwerken van indrukken
- Kinderen met elkaar verbinden en bij elkaar betrekken

- Interactief voorlezen

Het voorlezen van prentenboeken is niet alleen een activiteit waar kinderen plezier aan beleven, het is ook een krachtig middel om ze meer te leren over onze wereld en om hun taal te stimuleren. Een prentenboek kan herkenning bieden (Dat heb ik ook meegemaakt!) en nieuwe kennis opleveren (Nu snap ik hoe je dat probleem kunt oplossen). Daarnaast is voorlezen aan jonge kinderen ook zinvol voor hun latere leesvaardigheid. Het simpelweg voorlezen van een verhaal uit een boek is daarvoor niet voldoende. Het boek dat is gekozen is natuurlijk van belang, maar het is nog belangrijker dat de voorlezer gesprekken op gang brengt over de inhoud van het boek. Wanneer kinderen actief meedoen aan een activiteit, leren ze meer dan wanneer ze zelf niets inbrengen en stil moeten blijven zitten. Het voorlezen van een prentenboek levert bij uitstek situaties op waarbij kinderen actief kunnen meedoen en van alles kunnen ontdekken. Het voorlezen van prentenboeken is tevens een activiteit waarin alle interactievaardigheden die we hierboven besproken hebben, geïntegreerd aan bod komen en is daarmee een goede proeftuin om aan de slag te gaan met de geleerde vaardigheden.

In het klassieke voorlezen is de interactie vooral gericht op datgene wat er daadwerkelijk op een pagina te zien en te lezen is (Wat zie je hier? Waar is de hond? Wijs maar aan. Ben je boos, pluk een ... Goed zo, roos). In het interactieve voorlezen is het verhaal en het boek zelf, vaak uitgangspunt om met de kinderen in gesprek te gaan. Dit gesprek kan gaan over het waarom van de gebeurtenissen in een verhaal of over het mogelijke vervolg van het verhaal. Ook is het belangrijk dat de voorlezer kinderen veel gelegenheid biedt om eigen ervaringen in te brengen. Zo draagt het praten naar aanleiding van het prentenboek meer bij aan verhaalbegrip en het uitbreiden van de woordenschat dan alleen praten over het boek zelf.

De wijze van interactief voorlezen aan jonge kinderen die in de TINK-training beschreven wordt, stond centraal in het voorleesproject Z@ppelin Logeerboek. Dit project beoogde het voorlezen aan kinderen van twee tot zes jaar, zowel thuis als op school, te stimuleren. Z@ppelin Logeerboek bestond uit een logeerkoffer met vijf prentenboeken, een logboekje om ervaringen in op te schrijven, de handleiding Praten rondom prentenboeken⁵¹ en een reeks televisieprogramma's over de vijf prentenboeken, Meneer Logeer, die nog via YouTube te bekijken is (zoek op 'Logeerboek'). De oorspronkelijke koffer met prentenboeken is niet meer verkrijgbaar, maar het is eenvoudig om met de aanwijzingen over voorlezen (Tien gouden voorleestips; Tipkaart 7 in de TINK-training) zelf een voorleeskoffer te maken. Kinderen krijgen om de beurt de logeerkoffer met een boek mee naar huis om thuis met hun ouders te lezen. De volgende dag mag het kind samen met de pedagogisch medewerker op een speciale voorleesstoel hetzelfde boek in de groep voorlezen en erover vertellen. Op deze manier komen voorleesboeken bij alle kinderen thuis.

Concrete materialen ondersteunen het voorlezen van prentenboeken in de groep. Zeker voor de jongste kinderen in de groep, anderstalige kinderen en kinderen met een taalachterstand is het gebruik van ondersteunende materialen essentieel. Pedagogisch medewerkers kunnen een thematafel of themahoek in hun groep inrichten waar allerlei voorwerpen te vinden zijn die passen bij het prentenboek dat in een bepaalde periode centraal staat, en een aantal keren voorgelezen wordt. Dit kunnen bijvoorbeeld poppen zijn die lijken op de personages in het boek en voorwerpen die in het boek voorkomen.

De pedagogisch medewerker betreft de kinderen bij de inrichting van de thematafel. De inrichting van een thematafel kan in de loop van de tijd door de inbreng van de kinderen groeien. De kinderen kunnen zelf ideeën inbrengen of voorwerpen mee van huis nemen. Ook kunnen de kinderen zelf materialen maken voor de thematafel. Ze maken bijvoorbeeld een personage uit het boek na door een tekening van dat personage op een wc-rolletje of stokje te plakken. Doordat de kinderen meedenken over en helpen bij de inrichting van de tafel, wordt hun betrokkenheid bij de thematafel en bij het boek groter.

De thematafel is meer dan een tentoonstelling van voorwerpen; de tafel wordt vooral gebruikt.

Door met de materialen op de thematafel te spelen, komen de kinderen spelenderwijs in contact met delen van het verhaal. De kinderen kunnen het verhaal met de attributen van de thematafel naspelen, of voeren gesprekken met elkaar naar aanleiding van het verhaal. De thematafel is zo meer een 'verteltafel'.

Signaleren en overdragen

Wij werken met mentoren. Ieder kind heeft zijn eigen mentor, ouders kunnen de mentor van hun kind terugvinden in Rosa. Dat betekent dat de ouders met de aangewezen mentor de jaarlijkse gesprekken zullen hebben. De mentor staat er niet alleen voor. We zijn een team en kijken als team en individu naar onze kinderen. Wij volgen een kind individueel in zijn of haar ontwikkeling. Om de ontwikkeling van kinderen te toetsen kijken wij regelmatig naar een aantal ontwikkelingsgebieden. De sociale ontwikkeling, de motorische ontwikkeling, de emotionele ontwikkeling en de cognitieve ontwikkeling. Om dit te doen vullen wij onze kindvolg lijsten in. Dit doen wij standaard in maart en oktober. Elke mentor heeft van haar eigen kinderen een apart mapje waar deze lijsten in zitten. Signaleren wij iets wat achter loopt of juist voorloopt dan noteren wij dit bij opmerkingen. Een maand of 2 maanden later lopen we de lijst nog een keer na. Staat het signalement dan nog steeds overeind dan bespreken wij dit met de ouders en adviseren wij hen dit kenbaar te maken bij het CB of de huisarts. Het is aan de huisarts om verder door te verwijzen naar een specialist. In oktober krijgen de ouders een observatie analyse van ons en is er ruimte voor een 10 minuten gesprek. Als een kindje 4 wordt, schrijven wij een overdracht naar de basisschool. De ouders krijgen het hele mapje mee incl. de overdracht. Zij tekenen hiervoor bij ons dat zij dit hebben ontvangen en dragen zelf zorg voor de overdracht van dit mapje naar de basisschool. Op verzoek van ouders/basisschool kunnen wij ook telefonisch overdragen naar de basisschool of een toelichting geven. Sommige kinderen gaan naar de BSO. Dan zorgen wij ervoor dat de ouders van de overdracht naar de basisschool een samenvatting voor de BSO meekrijgen.

Niet alleen bij signalen van kindermishandeling zullen wij actie nemen, ook als de motoriek ons inziens achterblijft of de taal is dat een reden om de mentor contact met u te laten opnemen. Mentoren kunnen ten alle tijden terugvallen op het team van de eigen locatie, maar overkoepelend vergaderen kennen de teams elkaar en kunnen wij ook bij andere locaties terecht voor advies of wat meer afstand. Daarnaast kunnen wij bij acute situaties terugvallen op de achterwacht voor advies of hulp.

Groepen en stamgroepen

Binnen Kinderdagverblijf Pommetje plaats in verticale stamgroepen. In verticale groepen zijn de kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar. Per groep is een maximum aantal kinderen mogelijk (zie inleiding).

Tijdens het intakegesprek horen ouders in welke stamgroep hun kind is geplaatst. Dit is ook terug te vinden in Rosa voor ouders en leidsters. Kinderen verlaten deze stamgroep op sommige momenten bijv. bij gezamenlijke activiteiten (bijv. een verjaardag of bij buiten spelen of een uitstapje) of wanneer de groepen samen zijn (begin of eind van de dag.)

Naar gelang de leeftijdsopbouw van de groep, wordt het aantal leidsters per groep samengesteld. Hierbij nemen wij de wettelijke normen in acht. Wij bekijken via de website van de rijksoverheid www.1ratio.nl hoeveel leidsters er aanwezig moeten zijn.

De verhouding tussen het aantal leid(st)ers en het feitelijk gelijktijdig aanwezige kinderen in de stamgroep bedraagt tenminste:

- 1 leid(st)er per 3 aanwezige kinderen tot 1 jaar
- 1 leid(st)er per 5 aanwezige kinderen van 1 tot 2 jaar
- 1 leid(st)er per 8 aanwezige kinderen van 2 tot 3 jaar
- 1 leid(st)er per 8 aanwezige kinderen van 3 tot 4 jaar

Wij hebben een vast team en zijn voornemens een situatie te creëren waarin voor zowel de kinderen als de ouders vertrouwde gezichten de boventoon zullen voeren.

Bij kinderen van verschillende leeftijden in één groep, wordt het rekenkundig gemiddelde berekend, waarbij naar boven kan worden afgerond.

Voor baby's geldt de regel dat zij twee vaste gezichten moeten hebben, een van deze leidsters moet aanwezig zijn als het kind op het kinderdagverblijf is.

Ook moeten er per locatie drie vaste leidsters zijn, waarvan er elke dag minstens een aanwezig is. Deze leidsters moeten voor elkaar invallen tijdens vakanties om te waarborgen dat er altijd een vast gezicht aanwezig is. Naast deze mensen mogen er wel invallers zijn. Omdat wij met veel flexkinderen werken, is dit voor hun niet mogelijk. Wel proberen we leidsters zo in te zetten dat kinderen op vaste dagen vaste gezichten treffen.

Voor de locaties van Pommetje is dit op deze manier ingedeeld:

Pommetje Beekbergen:

Manon, Eline en Anita zijn de vaste gezichten

ma; Manon, Eline

di; Manon, Eline

wo; Eline
Do; Manon, Anita
Vr; Eline

Pommetje Horsten:

Tamara, Irvine, Lizzy en Anita zijn vaste gezichten
ma; Tamara, Irvine, Anita
di; Lizzy, Tamara, Anita
wo; Irvine, Marijke
do; Tamara, Lizzy, Irvine
vr: Irvine, Marijke

Pommetje Velden:

Lois en Marijke zijn vaste gezichten (door de zwangerschap van Marijke begin 2019 is Anita op dinsdag en vrijdag aanwezig)
ma; Lois
di; Marijke, Lois (Anita)
wo; Marijke
do; Lois, Leontien
vr; Anita

Voeding en dagindeling.

7.30-9.00 uur Brengmoment; ouders brengen hun kind, dragen over, doen nog een spelletje of lezen boekje

9.00-9.30 uur De grote kinderen ruimen op, de kleintjes krijgen hun fruit. Om 9.15 zit iedereen aan tafel en wordt er gezongen.

9.30-10.00 uur Kringmoment en de kleintjes gaan naar bed. De kinderen zitten in de kring aan tafel voor thee en vers fruit en groente. Vooraf zingen we en erna lezen we dikwijls een boek.

10.00-10.15 uur Verschoonmoment (zo nodig natuurlijk vaker dan aangegeven)

10.15-10.35 uur Activiteit (denk aan kleuren/verven, maar ook verkleden/puzzelen en lezen)

10.35-11.30 vrij (buiten) spelen.

11.30-12.00 uur Broodmaaltijd met melk/water/thee, eerste broodje is met zuivelspread of vleesbeleg

12.00-12.30 uur Verschoonmoment en klaarmaken voor bed (peuters slapen meestal 1x tussen de middag)

12.30-14.30 uur Moment om even rustig wat te doen met de kinderen die niet slapen (baby's slapen andere momenten en oudere peuters slapen niet).

Evt. wat tijd benutten voor schoonmaak klusjes als de afwas, stofzuigen, speelgoed afwassen/afnemen etc.

12.30-13.00 uur Haalmoment

13.00-13.30 uur Brengmoment

14.30-14.45 uur Verschoonmoment

14.45-15.15 uur Kringmoment om wat te drinken en een soepstengel/biscuitje te eten.

15.15-16.15 uur Spelen binnen of buiten of er wordt een activiteit aangeboden.

16.15-16.30 uur verschoonmoment

16.45-17.30 uur Warme maaltijd (de ouders die dit willen nemen dit mee), overige kindjes krijgen nog wat drinken

16.30-18.00 uur Ophaalmoment en overdracht

Na een eetmoment worden de gezichten en de handen gewassen (voor ieder kind een eigen washand). De peuters mogen ook zelf hun handen wassen in het peutertoilet. De kinderen die hiervoor in aanmerking komen gaan tussen de middag slapen. De grotere kinderen kunnen dan voor hun zelf een boekje lezen, puzzelen o.i.d. Vanaf 15.00 zijn de meeste kinderen weer op.

Alle kinderen hebben een eigen mandje bij Pommetje. Deze staan op een vaste plek, zodat ouders zelf de persoonlijke spulletjes erin kunnen doen. Zo liggen alle spullen onder handbereik liggen.

Het is handig om spenen, flessen en eventueel eigen voeding welke bij ons blijven te voorzien van de naam van het kind. Dit is ook handig in de jas en eventueel bij de schoenen.

Ook worden in dit mandje knutselwerkjes gelegd die mee naar huis mogen, het is dus verstandig regelmatig even in het mandje te kijken om te zien of er iets in ligt.

Baby's.

Voor de baby's is er melkpoeder aanwezig (Kruitvat standaard 1 en 2). Krijgt het kindje borstvoeding, dan wordt dit uiteraard van huis meegenomen. De melkpoeder wordt op het kinderdagverblijf klaargemaakt in de eigen fles, die de ouders ofwel elke keer meenemen of bij ons achter laten. De baby's worden gevoed naar het voedingsschema van thuis. Ook houden wij zo veel mogelijk hetzelfde slaapritme aan als thuis. Flessen en tuiten worden elke dag uitgekookt (bij gebruik) aan het einde van de dag.

Dieet.

Als kinderen een dieet hebben wordt hier uiteraard rekening mee gehouden. De speciale voeding wordt meegebracht van huis.

Ondersteuning andere volwassenen en veiligheid

Per 1-1-2019 wordt iedere PM-er gecoached door de pedagogisch coach. Bij Pommetje is dat Leontien. Zij heeft in 2018 de opleiding HBO pedagogisch kinderwerker gedaan (en afgerond) en zal in april 2019 nog een stukje aanvulling doen waardoor zij kinderpsycholoog is. De volgende modules heeft zij dan op HBO niveau afgerond:

- Begeleiden van kinderen en jongeren. (afgerond met 7)
- Ontwikkelings- en levensfasespsychologie (afgerond met 8,5)
- Psychopathologie bij kinderen (volgt in 2019)

De berekening van het aantal uren is gebaseerd op het aantal FTE. Minimaal 10 uren per fte is verplicht. Bij Pommetje hebben we in total 8,5 fte. Dat zijn 85 uren per jaar. Ik heb het als volgt verdeeld (dan kun je zien dat ik meer uren heb aangehouden).

Aantal werkzame personen	Locatie	Uren	Planning
2 PM-ers	De Velden	25 uren	
4 PM-ers	De Horsten	50 uren	
6 PM-ers	T Indiaantje	75 uren	
3 PM-ers	Hei en Bos	37,5 uren	
2 PM-ers	Beekbergen	25 uren	
1 PM-er	De Zaaier	12,5 uren	
Totaal		225 uren	
WO PH/PV/PB	7x2 uren per jaar	14 uren	30-1, 20-3, 1-5, 19-6, 21-8, 9-10, 27-11
WO PHB	7x2 uren per jaar	14 uren	16-1, 6-3, 8-5, 26-6, 14-8, 2-10, 20-11
WO PI/PZ	7x2 uren per jaar	14 uren	7-1, 18-2, 8-4, 20-5, 8-7, 9-9, 21-10
Groot WO (alle loc)	2x2 uren per jaar	14 uren	17-4, 6-12
Totaal		56	
Totaal		281 uren	

Deze uren zijn berekend en worden aangehouden. Maar mocht er meer zijn dan kan dat alsnog worden ingepland.

Wij leiden stagiaires op. Deze stagiaires studeren SPW 3 en 4 op MBO niveau. Wij begeleiden 1^e, 2^e, en 3^e jaars studenten. Bij starten en sluiten wordt zo mogelijk een stagiaire ingepland, zodat we altijd met z'n tweeën zijn. Stagiaires assisteren ons in de zorg en de activiteiten die wij doen met de kinderen. Bij ons staan stagiaires boventallig en niet ter vervanging van een leidster. Ze zijn in opleiding en hebben ruimte nodig om te leren. Bovendien is er toezicht en wordt er zo nodig, bijvoorbeeld bij verschonen of in bed leggen, controles uitgevoerd. In principe mag een stagiaire alle taken uitvoeren, mits in goed overleg en na een instructie van de PW-er. Er wordt altijd toezicht gehouden door de PW-er.

Wij werken niet met vrijwilligers momenteel.

Zo nu en dan werken wij met een beroepskracht in opleiding. Voorwaarde is wel dat zij al in bezit zijn van een diploma voor het werken in de kinderopvang. Op deze manier mogen zij zelfstandig werken, tellen volwaardig mee in de BKR, maar krijgen wel ruimte om onder begeleiding van de andere aanwezige PW-er hun praktijkopdrachten uit te voeren. De collega tekent deze dan af. Voorwaarde is wel dat de collega deze opleiding al heeft behaald.

Daarnaast werkt de eigenaar soms op kantoor (wisselende locaties). Zij is wel geschoold voor de kinderopvang dus waar nodig springt zij bij. Zij is tevens de coach op HBO niveau geschoold om de PW-ers te begeleiden.

De mede eigenaar is ook regelmatig aanwezig. Hij is niet geschoold voor de kinderopvang, maar fungeert wel als achterwacht en verleent zo nodig hand en span diensten die niet verzorgingsgericht zijn (bijvoorbeeld een reparatie o.i.d.) en hij doet administratief werk op kantoor. Hij is in bezit van een VOG en is tevens geregistreerd in het personenregister.

Wij werken met een achterwacht. Dit houdt in dat er een 2e volwassene paraat staat en gebeld kan worden bij calamiteiten. Deze achterwacht wordt ingevuld door ons eigen personeel of stagiaires. Wie de achterwacht is, staat vermeld op het personeelsrooster. Al deze mensen hebben ervoor getekend dat zij achterwacht willen zijn en dat zij op deze momenten binnen 15 minuten aanwezig kunnen zijn op de locatie. Let op; als wij met 2 leidsters of meer in het pand zijn, is een achterwacht niet nodig. Wel staat er dan iemand op het rooster. Deze staat erop in geval van vervanging bij ziekte o.i.d. of als er dringende vragen zijn.

Iedereen heeft kinder EHBO en BHV. We volgen de trainingen voor EHBO jaarlijks in november en voor BHV jaarlijks in maart.

In situaties als pauze, start van de dag, en einde van de dag kan het zijn dat de beroepskracht "overbezet" is.

Volgens de wet moet het volgende: op een dag mogen er, in totaal maximaal drie uur, minder medewerkers worden ingezet. De overige uren moet de bemensing op volle sterkte zijn, er mag zelf ingevuld worden wanneer er wordt afgeweken van deze drie-uurs regeling.

Hieronder staan de afwijkende tijden genoemd per locatie, per dag.

Beekbergen:

Maandag; geen afwijking, pauze als de kinderen in bed liggen.

Dinsdag;

Dienst 1; 7.30-16.30

Dienst 2; 8.30-18.00/18.30

Wij wijken niet af: 7.30-8.15/ 8.30-13.00 / 14.00-16.30 / 17.00-18.00

Wij wijken wel af: 8.15-8.30 / 13.00-14.00 / 16.30-17.00

Woensdag; geen afwijking, pauze als de kinderen in bed liggen.

Donderdag;

Dienst 1; 7.30-13 of 7.30-16.30 (ligt aan de flexkinderen)

Dienst 2; 9.00-18/18.30

Wij wijken niet af: 7.30-8.30/ 8.30-13.00 / 14.00-16.30 / 17.00-18.00

Wij wijken wel af: 8.30-9.00 / 13.00-14.00 / 16.30-17.00

Vrijdag; geen afwijking, pauze als de kinderen in bed liggen.

De Horsten

Maandag:

Dienst 1; 7.30-16.30

Dienst 2; 8.15-17/17.30

Dienst 3: 9-18:30

Wij wijken niet af: 7.30-8.45/ 9.00-13.00 / 14.30-16.30 / 17.00-18.30

Wij wijken wel af: 8.45-9.00 / 13.00-14.30 / 16.30-17.00

De tussendienst bekijkt per dag of zij 17.00 uur naar huis kan of 17.30 uur pas. Tussen 13.00-14.30 3x30 minuten pauze.

Dinsdag:

Dienst 1; 7.30-16.30

Dienst 2; 8.15-17/17.30

Dienst 3: 9-18:30

Wij kijken niet af: 7.30-8.45/ 9.00-13.00 / 14.30-16.30 / 17.00-18.30

Wij kijken wel af: 8.45-9.00 / 13.00-14.30 / 16.30-17.00

De tussendienst bekijkt per dag of zij 17.00 uur naar huis kan of 17.30 uur pas. Tussen 13.00-14.30 3x30 minuten pauze.

Woensdag:

Dienst 1; 7.30-13/16.30

Dienst 2; 8.30-18/18.30

Wij kijken niet af: 7.30-8.15/ 8.30-13.00 / 14.00-16.30 / 17.00-18.00

Wij kijken wel af: 8.15-8.30 / 13.00-14.00 / 16.30-17.00

Donderdag:

Dienst 1; 7.30-16.30

Dienst 2; 8.15-17/17.30

Dienst 3: 9-18:30

Wij kijken niet af: 7.30-8.45/ 8.30-13.00 / 14.00-16.30 / 17.00-18.00

Wij kijken wel af: 8.55-9.00 / 13.00-14.00 / 16.30-17.00

De tussendienst bekijkt per dag of zij 17.00 uur naar huis kan of 17.30 uur pas.

Vrijdag:

Dienst 1; 7.30-13/16.30

Dienst 2; 8.30-18/18.30

Wij kijken niet af: 7.30-8.15/ 8.30-13.00 / 14.00-16.30 / 17.00-18.00

Wij kijken wel af: 8.15-8.30 / 13.00-14.00 / 16.30-17.00

De Velden

Maandag: geen afwijking, pauze als de kinderen in bed liggen.

Dinsdag:

Dienst 1; 7.30-16.30

Dienst 2; 8.30-18/18.30

Wij wijken niet af: 7.30-8.15/ 8.30-13.00 / 14.00-16.30 / 17.00-18.00

Wij wijken wel af: 8.15-8.30 / 13.00-14.00 / 16.30-17.00

Woensdag: dienst 1; 7.30-13 geen afwijking

Donderdag:

Dienst 1; 7.30-18

Dienst 2; 8.30-13/16.30

Wij wijken niet af: 7.30-8.15/ 8.30-13.00 / 14.00-16.30 / 17.00-18.00

Wij wijken wel af: 8.15-8.30 / 13.00-14.00 / 16.30-17.00

Vrijdag:

Dienst 1: 7.30-18 geen afwijking, pauze als de kinderen in bed liggen

Vierogen principe

Ook werken wij per 1-7-2013 met het vierogensysteem. In samenspraak met de oudercommissie is in Beekbergen en de Horsten gekozen voor een camera systeem. Deze is aanwezig op beide groepen, beide slaapkamers en het peutertoilet. Deze beelden zitten op een gesloten systeem en worden niet via internet gedistribueerd. Alleen de eigenaar heeft toegang tot deze beelden.

Op de Velden zijn (nog) geen camera's aanwezig. Hier wordt het vierogenprincipe doordeweeks gewaarborgd door de leerkrachten van de school De Marke en de leidsters van de BSO. Als de leerkrachten en BSO er niet zijn in de ochtend en avond zijn er altijd ouders van het kinderdagverblijf die binnen kunnen lopen. In de schoolvakanties is er een stagiaire of leidster extra aanwezig in verband met het vierogenprincipe. Soms kiezen we ervoor, in overleg met de ouders, om naar een andere locatie te gaan. Als de leidster gebruik maakt van de slaapkamer blijft de deur van het kantoor en de slaapkamer open, totdat de leidster de ruimte verlaat. Bij de verschoonruimte zit een raam waar makkelijk door gekeken kan worden, maar ook hier blijft deur open.

Soms gaan wij met kinderen naar een andere locatie. Meestal omdat het dan rustig is op de eigen locatie en dan is het voor het kind leuker om samen te kunnen spelen. De vaste leidster gaat dan mee en alleen met toestemming van de ouders zal zij met de kinderen rijden. De kinderen zitten altijd in een autostoel. Ouders tekenen het formulier uitstapjes met de wagen of auto. Daarop staat dat zij ook tekenen dat de leidster alleen van a naar b mag met hun kind en dat er dan geen vierogensysteem is. Wel is de afspraak binnen het team en de OC dat wij elkaar in de groepsapp op de hoogte stellen wanneer wij gaan rijden. De ander weet dan hoe laat ze aan moeten komen.

Daarnaast hebben kinderen die meegaan naar een andere locatie ook een contract voor die locatie. Er wordt echter alleen betaald voor de eigen locatie. Het contract voor de te bezoeken locatie staat op 0.

De ruimtes

Wij zorgen voor een uitdagende omgeving waarin kinderen veel kunnen ontdekken. Het spelmateriaal staat dusdanig dat de kinderen het zelf kunnen pakken. Ook verbreden we regelmatig wat grenzen door te wandelen in het bos, park of zandvlakte. Ook gaan we regelmatig op bezoek bij elkaar of de kinderboerderij.

Buitenruimte.

Zodra een kind kan lopen, krijgt het meer behoefte aan ruimte. Onze buitenspeelruimte biedt mogelijkheden tot rennen, fietsen, etc. We gaan dan ook regelmatig naar buiten met alle kinderen.

Ziekte van het kind

Als regel geldt dat een ziek kind het kinderdagverblijf niet kan bezoeken, daar wij daar niet voldoende voor zijn toegerust. Bij een onschuldige verkoudheid of doorkomen van tandjes, kan het kind het kinderdagverblijf normaal bezoeken. Als het kind flink koorts heeft (38,3 graden of hoger) en echt ziek is, dan wil het alleen maar thuis in zijn/haar eigen bed zijn. Er worden geen speciale maatregelen genomen tegen het voorkomen van met name waterpokken en verkoudheden. In de regel verlopen kinderziekten milder naarmate de kinderen jonger zijn. (zie protocol ziektebeleid voor meer info omtrent ziektes.) . Hierbij hanteren wij de richtlijnen van de GGD.

Wij bellen ouders om te overleggen hoe wij omgaan met een ziek of hangerig kind. Is de koorts te hoog of het kind gewoon te ziek dan verwachten wij dat u uw kind komt ophalen of laat ophalen.

Klachtenregeling

Klachtenreglement voor de ouders van kinderdagverblijf Pommetje Als kinderdagverblijf vinden wij het erg belangrijk dat de band met ouders optimaal is. Toch kan het voorkomen dat een ouder niet tevreden is of een klacht heeft. Als een ouder een klacht heeft dan hanteren het model klachtenreglement wat is opgemaakt in samenwerking met BOinK (belangen organisatie van ouders), Branche kinderopvang en de MO GROEP (maatschappelijke ontwikkeling voor iedereen). Dit reglement beschrijft de werkwijze bij het behandelen en registreren van klachten

van ouders. Bij voorkeur maken ouders/verzorgers een klacht eerst bespreekbaar bij de direct betrokkene. Leidt dit niet tot een bevredigende oplossing, dan kan een formele klacht ingediend worden.

Afhankelijk van de klacht kan deze worden ingediend bij de leidinggevende (en bij haar afwezigheid de directeur) zij is te bereiken per email: info@kinderdagverblijfpommetje.nl. Een formele klacht wordt schriftelijk ingediend. Mocht de interne klachtafhandeling niet leiden tot een bevredigende oplossing dan staat ouders de weg vrij naar informatie, advies en mediation bij Klachtloket Kinderopvang, gevestigd in Den Haag www.klachtenloket-kinderopvang.nl of aanmelding van het geschil bij de Geschillencommissie www.degeschillencommissie.nl Het voortraject: Als een ouder een klacht heeft gaat de organisatie er van uit dat deze zo spoedig mogelijk met de betrokkene besproken wordt. Het aanspreekpunt is daarmee in beginsel de medewerker op de groep. Mocht dit niet leiden tot een oplossing, dan kan de klacht worden besproken met de directeur (bij haar afwezigheid met de plaatsvervangende leidinggevende). Leidt dit niet tot een bevredigende oplossing, dan kan een klacht ingediend worden. Indien een klacht: Een klacht dient schriftelijk te worden ingediend.

De klacht dient binnen een redelijke termijn na ontstaan van de klacht ingediend te zijn, waarbij 2 maanden als redelijk wordt gezien. De klacht wordt voorzien van dagtekening, naam en adres van de klager, eventueel de naam van de medewerker op wie de klacht betrekking heeft, de locatie en de groep plus een omschrijving van de klacht. Mocht de klacht een vermoeden van kindermishandeling betreffen, dan treedt de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in werking. Deze klachtenprocedure wordt daarmee afgesloten. Behandeling klacht: 1. De directeur draagt zorg voor de inhoudelijke behandeling en registratie van de klacht. 2. De directeur bevestigt schriftelijk de ontvangst van de klacht aan de ouder. 3. De directeur houdt de klager op de hoogte van de voortgang van de behandeling van de klacht. 4. Afhankelijk van de aard en inhoud van de klacht wordt een onderzoek ingesteld. 5. Indien de klacht gedragingen van een medewerker betreft, wordt deze medewerker in de gelegenheid gesteld mondeling of schriftelijk te reageren. 6. De directeur bewaakt de procedure en termijn van afhandeling. De klacht wordt zo spoedig mogelijk afgehandeld, tenzij er omstandigheden zijn die dit Klachtenreglement 2018 belemmeren. In dat geval brengt de leidinggevende (en bij haar afwezigheid de directeur) de klager hiervan zo spoedig mogelijk op de hoogte. De klacht wordt in ieder geval binnen een termijn van 6 weken afgehandeld. 7. De klager ontvangt een schriftelijk en gemotiveerd oordeel over de klacht, inclusief concrete termijnen waarbinnen eventuele maatregelen zullen zijn gerealiseerd. Externe klachtafhandeling: 1. Indien interne klachtafhandeling niet leidt tot een bevredigende oplossing of uitkomst, heeft de ouder de mogelijkheid zich te wenden tot de Geschillencommissie. 2. De ouder kan zich rechtstreeks wenden tot de Geschillencommissie indien van de ouder redelijkerwijs niet kan worden verlangd dat hij onder de gegeven

omstandigheden een klacht bij de houder indient. 3. Ook als de klacht niet binnen zes weken tot afhandeling heeft geleid, kan de klacht worden voorgelegd aan de Geschillencommissie. 4.

De klacht dient binnen 12 maanden, na het indienen van de klacht bij De Kikkertjes, aanhangig gemaakt te zijn bij de Geschillencommissie. Adresgegevens van de Geschillencommissie: Postbus 90600-2509 LP-Den Haag Telefoonnummer: 070 310 53 10 (tussen 09.00-17.00) E-mail: www.degeschillencommissie.nl Jaarlijks zal er een verslag worden opgesteld. Dit verslag wordt naar de GGD gestuurd.

Informatie naar de ouders/verzorgers

De ouders worden in een intake gesprek uitvoerig op de hoogte gebracht van de gang van zaken binnen het kinderdagverblijf. Over het algemeen wordt het intakegesprek door de mentor van het kind afgenomen. Deze mentor zal tijdens het verblijf van het kind het aanspreekpunt zijn betreffende kind gerelateerde zaken. Tevens ontvangen zij een informatieboekje, waarin zij worden geïnformeerd over bijv. de haal- en brengtijden en hoe één en ander geregeld is op ons kinderdagverblijf. Ook wordt er maandelijks een nieuwsbrief verzonden aan alle ouders per mail. Deze hangt tevens in de gang van elke locatie.

De leid(st)ers leveren een belangrijke bijdrage aan de opvoeding, maar de ouders/verzorgers zijn de belangrijkste opvoeders en blijven eindverantwoordelijk. Als het goed is, vullen ouders/verzorgers en leid(st)er elkaar aan. Goede communicatie is hiervoor van groot belang, zowel vanuit de ouders/verzorgers betreffende de thuissituatie, als naar de ouders/verzorgers toe door de leid(st)ers.

Bij het brengen en halen van de kinderen is er de mogelijkheid voor de ouders/verzorgers de leid(st)ers op de hoogte te brengen van eventualiteiten; de leid(st)ers op hun beurt kunnen de ouders/verzorgers op de hoogte brengen van wat het kind gedaan heeft die dag. De leid(st)ers schrijven dagelijks (bij de kinderen ouder dan 1 wekelijks) in Rosa. Dit is een digitaal systeem waarop wij invoeren hoe laat kinderen komen, luiers, voeding etc. Soms ook met een foto. Dit systeem is alleen voor u bereikbaar en niemand anders kan bij de gegevens van uw kind. Ouders kunnen ook een bericht achterlaten voor de leidsters.

Ruilen van dagen is mogelijk indien de pedagogisch medewerker heeft bepaald dat de capaciteit dit toelaat. Het is mogelijk incidenteel één of meerdere dagen/dagdelen extra af te nemen. Dit kan alleen als de capaciteit het toelaat. Ook in deze zal de pedagogisch medewerker de afweging maken. Mocht het op de eigen stamgroep niet lukken, maar wel op de andere groep dan zal de pedagogisch medewerker dit bij de ouders voorleggen. Uitsluitende met schriftelijke toestemming van de ouders zal de opvang dan op de andere groep plaatsvinden. Voor deze

dagen worden extra kosten berekend. Het permanent wisselen van dagen dient van tevoren aangevraagd te worden. Wij kunnen plaatsing echter niet garanderen. Dit is afhankelijk van de bezetting. Ruilen van vakantie of ziekte is niet mogelijk.

Bijzondere activiteiten

Allerlei activiteiten met de kinderen hebben betrekking op de seizoenswisselingen tijdens een jaar. Winter, lente, zomer en herfst komen door het jaar heen aan bod met spelletjes, liedjes en creatieve werkjes.

Ook aan de feestdagen (Pasen, sinterklaas, kerst, sint maarten) wordt aandacht besteed. De verjaardagen van de kinderen en de leidsters worden gevierd. Ook is er aandacht voor traktaties in verband met de geboorte van een baby. Als wij op de hoogte zijn van de verjaardagen van de ouders wordt er ook samen met een leidster iets geknutseld. (Omdat het veel werk is, houden wij het bij knutselen voor ouders.) Bij vertrek van een kind wordt ook altijd uitgebreid stilgestaan.

Natuurlijk vieren wij ook een feestje als er een kindje jarig is (geweest). Er wordt een feestmuts gemaakt voor het kindje, er worden verjaardagsliedjes gezongen en het kind staat op zo'n moment echt in het middelpunt. Ook is het bij een verjaardag vaak gebruikelijk dat de jarige trakteert op het kinderdagverblijf. De traktatie hoeft niet altijd supergezond te zijn, maar wij vragen u wel hier rekening mee te houden.

Intern overleg

Iedere zes tot acht weken wordt er een werkbijeenkomst gehouden, waarbij alle leid(st)ers aanwezig zijn. Elke werkbijeenkomst kent vaste onderwerpen, zoals:

- ⇒ Materiaal
- ⇒ Activiteiten
- ⇒ Problemen met ouders of kinderen
- ⇒ Problemen op de werkvloer
- ⇒ Pedagogisch beleid
- ⇒ Protocollen
- ⇒ Een onderdeel van het beleidsplan gezondheid en veiligheid

Oudercommissie

De oudercommissie behartigt de belangen van de ouders. De oudercommissie bestaat uit twee of drie ouders. Zij vergaderen vier keer per jaar. De OC is bereikbaar via hun eigen e-mail adres ocpometje@hotmail.com. Momenteel hebben 5 ouders zitting in de OC. Dit zijn ouders van alle drie de locaties.

De OC vergadert eerst intern. Zij stellen de agenda op voor het gesprek met de eigenaar van het KDV. Punten die aan bod komen zijn het pedagogisch, algemeen en kwaliteitsbeleid. Ook veiligheid, gezondheid en hygiëne komen aan bod. De terugkoppeling van de notulen naar de ouders gaat, op verzoek van de OC, via de eigenaar van Pommetje. Zij mailt alle ouders de notulen en hangt deze op de deur naast de voordeur welke is bestemd voor informatie betreffende de OC.

BIJLAGE 1:

opleidingseisen en stagiaires

Kinderdagverblijf Pommetje is een professioneel kinderdagverblijf. Dat betekent dat wij personeel inzetten dat daarvoor geschikt is. Zij moeten het volgende kunnen overleg alvorens wij überhaupt in gesprek zullen gaan;

- Diploma
- VOG vorige werkgever en bij aanvang werksituatie een nieuwe VOG per 1 maart 2018 een koppeling in het personenregister
- Kopie geldig legitimatiebewijs

Opleidingseisen pedagogisch medewerkers in de kinderopvang

Bron:

Cao Kinderopvang 2010 -2011, Kwalificatie-eis pedagogisch medewerker, zie ook www.databankkinderopvang.nl.

A. In bezit diploma

Je bent in bezit van een diploma van één van de volgende beroepsopleidingen.

Mbo

Sociaal Pedagogisch Werker 3 (SPW3)

Sociaal Pedagogisch Werker 4 (SPW4)

Pedagogisch Werker niveau 3

Pedagogisch werker 3 Kinderopvang

Pedagogisch Werker niveau 4

Pedagogisch werker 4 Kinderopvang

Pedagogisch medewerker 3 kinderopvang

Gespecialiseerd pedagogisch medewerker 4 kinderopvang

Onderwijsassistent

Onderwijsassistent PO/SO (primair onderwijs/speciaal onderwijs)

Sociaal-cultureel Werker (SCW)

Hbo

Leraar basisonderwijs (aan Hogeschool, Pabo of Ipabo)

Pedagogiek (hbo-bachelor)

Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH)

Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV)

Dit geldt alleen als het diploma bij een onderwijsinstelling is behaald met inachtneming van de eisen

die de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) of de Wet Hoger en Wetenschappelijk Onderwijs (WHW) aan deze opleiding stelt.

Diploma van één van onderstaande opleidingen

Hieronder worden de beroepsopleidingen vermeld waarvan door partijen bij de Cao Kinderopvang is bepaald dat een reeds behaald diploma ook kwalificeert voor de functie van pedagogisch medewerker.

Mbo

Beroepsopleidingen binnen mbo / mdgo / mnho / mspo / Leerlingwezen / inservice of brancheopleiding:

A-Verpleegkundige
Activiteitenbegeleider (AB)
Activiteitenbegeleiding (AB)
Agogisch Werk (AW)
akte hoofdleidster kleuteronderwijs
akte Kleuterleidster A
akte Kleuterleidster B
Arbeidstherapie (AT)
B-Verpleegkundige
Brancheopleiding Ervaren Peuterspeelzaalleidster (BEP)
Cultureel werk (CW)
Inrichtingswerk (IW)
Kinderbescherming A
Kinderbescherming B
Kinderverzorging en Opvoeding
Kinderverzorging /Jeugdverzorging (KV/JV)
Kinderverzorgster (KV)
Kinderverzorgster van de centraleraad voor de kinderouitzending
Kultureel werk (KW)
Leidster Kindercentra (LKC; van OVDB * of onder WEB)
Residentieel Werk (RW)
Sociale Arbeid (SA, SA1 of SA2)
Sociaal Cultureel Werk
Sociaal Dienstverlener (SD)
Sociaal Pedagogisch Werker (SPW; lang of onder WEB)
Sociale Dienstverlening (SD, SA, SAI of SA1)
Vakopleiding Leidster kindercentra (conform de WEB)
Verdere Scholing in Dienstverband (VSID) richting kinderdagverblijven
Verpleegkunde
Verpleegkunde A
Verpleegkunde B
Verpleegkundige
Verplegende (VP)
Verpleging (VP)
Verzorgende (VZ niveau 3 of VZ lang)
Verzorgende beroepen (VZ)
Verzorgende Individuele Gezondheidszorg (VIG)
Verzorging (VZ)
Z-Verpleegkundige

Hbo

Akte Lager onderwijs zonder hoofdakke (oude kweekschoolopleiding);

Akte van bekwaamheid als leidster of hoofdleidster bij het kleuteronderwijs

Akte van bekwaamheid als onderwijzer(es)

Akte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer(es)

Akte van bekwaamheid als volledig bevoegd onderwijzer(es)

SKRS -Opleidingseisen pedagogisch medewerkers kinderopvang Bron: Cao Kinderopvang 2010 - 2011

Applicatiecursus leraar basisonderwijs (als vervolg op en in combinatie met kleuterakte A/B)

Creatieve therapie (waaronder Mikojel)

Cultureel Werk (CW)

Docent Dans

Docent Drama

Educatieve therapie (Mikojel)

Extramurale gezondheidszorg (EMGZ)

Inrichtingswerk (IW)

Jeugdwelzijnswerk

Kreatief Edukatief Werk

Kunstzinnige therapie

Lerarenopleiding Omgangskunde

Lerarenopleiding Verzorging/Gezondheidskunde

Lerarenopleiding Verzorging/Huishoudkunde

Maatschappelijk Werk (MW)

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD)

NXX (volgens de Wet op het voortgezet onderwijs)

Pedagogiek MO-A of kandidaatsexamen Pedagogiek

Pedagogische Academie

Verpleegkunde

Nog niet afgeronde opleiding

Een nog niet afgeronde beroepsopleiding kwalificeert voor de functie van pedagogisch medewerker indien sprake is van:

Een overgangsbewijs naar vierde leerjaar van Leraar basisonderwijs (aan Hogeschool, Pedagogische Academie, Pabo of Ipabo).

Het volgen van een deeltijd hbo-bachelor, mits:

het een opleiding betreft zoals genoemd onder a) of b) én
minimaal 50% van de studiepunten van de totale opleiding zijn behaald én
minimaal 1 jaar relevante stage-en of werkervaring.

E. Buitenlands diploma

Een buitenlands diploma kwalificeert voor de functie van pedagogisch medewerker als in een
gewaarmerkte brief van het IDW (Internationale Diploma Waardering: www.idw.nl) staat dat het
diploma gelijkwaardig is aan dat van een onder a, b, c of d kwalificerende opleiding.

SKRS -Opleidingseisen pedagogisch medewerkers kinderopvang

Bron: Cao Kinderopvang 2010 -2011